

Эхэ хайсан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1995
АВГУСТ
9
Зунай һүүт
харагшан хонин
һарын 14
СРЕДА
гарагай 4
№147 (19241)
Газетын сэн
хэлсэлтэ.

Эв - сагаан эдеэнэй дэлгэрхэ хаһа

Һаалишалай ажал хүндэ гэжэ бултаһа мэдээжэ, сэхэнхидээ бар хүсөөр хэгдээг.

- Үнээн бүхэлниг һаажа шалаха хэрэгтэй. Мийн бүлэг үнээдэй олонхины гунжад, тийхэдэ бүришэ хүндэ. Дутуу һаагаад орхихо үгы ха юмши, хоёр гараара һайса шобторжо һааха хэрэгтэй, - гэжэ залуу басаган хэлээ һэн.

"Маяк" гэрэн таряшалай ажахьнуудай нэгдэлэй формьт алаг-эрээн үүлэрэй үнээд өхэ хүтэй гэжэ тоологдоог. Тиймэһээ түхэрэн жэл соо тэжээлтэй һаа, үнээдэй һүнийн өхэ байха, һаалишалай байра байдалһаан өхэ юумэн дулдыдааг.

ХАМТАРАН ХҮДЭЛБЭЛ АШАТАЙ

Гурбан жэлэй саала тээ таряшалай ажахьнуудай нэгдэлнүүд боложо хубаарһан фермернүүд мүнөө һөөргөө хамтаараа хүдэлхэ гэжэ шийдэбэ. Иигэжэ нэгдэлэн ажахьнууд эртүүр газараа хахалжа, саг болзор соонь тарилгая хээд, мүнөө һайн ургаса хуряаха хүдэлжэ байна гэжэ Зэдьнэй аймагай захиргаанай гууваа, Буряад Республикын Арадай Хуралай депутат А.Ц.Идамжапов, Буряад Республикын Президент А. В. Потаповай Зэдьн аймагта ажалаараа ошодоонь, онсолон тэмдэглэбэ.

А. В. Потапов августын 2-3-да республика соогуураа ээлжээтэ албанай хэрэгээр ябаһаһаа бусаба.

Хэдэн жэлэй урда зондо тараагалаһан ажахьн зөөри һөөргөн суглуулха гэшээ бэрхэтэй хэрэг байшоо. Доодо-Бургалтайда һандаргагажа хилһэн гараж һэргээгдээ. Анхалаа томо ажахьнуудай нэгэн байһан "Мир" колхозой материално-техническэ үндэһэ һууриг бүрихэһэн бусаа объектнүүд элжээгээ хүдэлгэ. Мүнөө "Мир" колхозой үндэһэн дээрэ гурбан ажахь байгуулаага. Таряшалай 17 ажахь үшөө үлөөд байна. Тэднэй нэгдэлнүүд элжээгээ гараха шадалтай.

Дээдэ-Бургалтайда эшээр һэргээгдэлэн колхозы хүдөө ажахьн залуу мэржээлтэ, фермер З.В.Дамчеев хүдэл-бэрилнэ гэжэ онсолон тэмдэглэртэй. Тэрэ Германияда жэлэй туршала фермерэй бэлдхэл гаралаһан.

Үнээрэгшэ жэлдэ шаралзала доруушаһан полинууд мүнөө үдхэн таряан аалайгаар бүрхөөгдэжэ, холоһоо миралзатан карагдана. Мундэртэ сохюулаашы һаань, элдэхи 42 мянган центнерһээ бага бэшэ таряа хуряаха түсэбтэй гэжэ А.Ц.Идамжапов Президентэ хэлэбэ.

Хабар хайлаһан саһанай уһанһаа хохидон Бооно тосхон ошожо, Президент тэһэхэ байдалтай дүтэ танилсаа. Тосхоной гол үйлсэ

ганга болошоо һэн. Мүнөө энэ ганга ба ондоошыг нүхэн болоһон газарнууд булаглаа. Энэ хүдэлмэрид хахад миллиард түхэриг гаргашалаһан байна. Гадна электро-дамжуулга, телекоммуникаци заһабарилха хэрэгтэй.

Үбэлэй хүйтэндэ тошон халижа, петропавловкыпхята нилээд хүшэр байдал тохёолдуулаа һэн. Һүүлэй жэлүүдтэ аймагта байдал онсо байдалай ба гэнэ усалай хойшололнууд угаа өхэ хохилод ушаруулаа гэжэ аймагай захиргаанай гууваа тэмдэглэһэн байна. Тээд ганса энэ бэшэ, мүн ондоошыг шалгаанууд ажал ябуулыг һаатуулна. Аймаг 10 миллиард түхэригэй үридэ оролхой. Буряад Республикын Президентын хабаадалгатайгаар үнээрэгдэлэн зүблөөн дээрэ үридэ ороһон ажахьнуудай дунда Аллагай, Борьбогой, Боошын совхозууд, Лосинэй ба Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозууд нэрлэгдээ. Аймаг дотор үйлдэрилгээгдэг аграрна продукция хэмжээн жэлһээ жэлдэ доошоло. Промышленна болон хүдөө ажахьн продукция сэнгүүдэй хоорондох илгаанһаа уламжалан, продукция өөршэ үнэ сэн дээшлэжэ, тэрэниг хууламхыт аргагүй болошоно.

Россия парламентын дээдэ палатын аграрна политикын талаар комитэдэй гэшүүн А.В.Потапов зүблөөнэй түгэсхэлэ үгэхэлхэдэ, аграрна үйлдэбэриг хубилган шондэхэлгээ гүрэнэй зүгһөө адуулууга гаргаһаа гэжэ Россия Федерацийн Совет мэдэрээ гээд тэмдэглэһэн байна. Тиймэһээ Гүрэнэй Дүүмын һуналтын болон Россия Федерацийн Федеральна Суглаанай Федерацийн Советэй бүрихэлэй урда тээ агропромышленна комплексэ гүрэнэй зүгһөө тааралдуулан хүдэлбэрилхэ тухай, хүдөө ажахьн коопераци тухай хуулийн проектүүдыг, мүн оройной газарай кодекс баталан абаха гэшээ тон шухала гэжэ Президент онсолбо.

А.В.Потапов социальна объектнүүдтэ анхаржа,

Петропавловкып, Доодо-Торини большагауудаар, аймагай түбэй аптекаръябаа, сэрэгэй албатаһай һаһаа зобоодог асуудалнуудаар һонирхоо.

Президент Улаан-Үдэ орон сасуугаа эрдэм һуралсалай министрэй нэгдэхэ орлогшо П.П.Ефимовыг урижа, тэрээндэ Зэдьн аймагай зарим һургуулинуудаар тусхай даалгавари үгөө. Буряад Республикын Граждан оборонын хэрэгүүдэй, онсо байдалай ба гэнэ усалай хойшололнуудыг усалхаха талаар комитэдэй түрүүлгшын орлогшо А. И. Главак гэгшээ мүнэ тусхай даалгавари үгтэһэн байна.

Зэдьн аймагай захиргаанай гууваа А. Ц. Идамжапов, аймагай финансын таһагыг даагша З.Г.Тулгуров, аймагай дотоолын хэрэгүүдэй таһагай начальник Г.М.Шишмарев, Зэлтэрэй колхозой түрүүлгшэ А. Ф. Бутусин, Доодо-Бургалтайн колхозой түрүүлгшэ З.В.Дамчеев, хүдөө ажахьн болон эсэе хоолой министр А.М.Шевченко, мүн республикын финансын министр Г. В. Шлыкова, эдүүрыг хамгаалгын министр Б.Г.Бальжиров, дотоолын хэрэгүүдэй министрэй нэгдэхэ орлогшо В. В. Харханов, Бурят автодорой хүтэлбэридэгшэ И.С.Гринчишин, "Бурятнефтепродукты" гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральна директор В.Ф.Кузнецов, "Электросвязь" гэжэ акционернэ бүлгэмэй ахамал илжнор Г. И. Болдик, хүн зонинг социальна талаар хамгаалгын министрэй орлогшо И.И.Мошкин зүблөөнэй хүдэлмэрид хабаалажа, үгэ хэлэ.

Буряад Республикын Президентын зүбшээгшэ А.Г.Варфоломеев Зэдьн аймагаар А.В.Потаповыг үдэшэжэ ябалсаба.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэлбэлэй албан.

ЭРХИМУҮДЭЙНЬ НЭГЭН

Мүнөө ажахьн "Маяк" жэлэй залуухан һаалишан Павлова шударгыг мөсөтэйгоор ажаллаа алааг. Байтша оной долоон жэл үнээн бүхэлнөө 2093 гэрэлтэй һаагаа. Сутгаа гэрэлтэй дүй дүршэлтэй Алпа Саломовна Чистяковаһаа, мүн элдэһэ "Аватар", "Россия" гэжэ таряшалай ажахьнуудай ажахьнуудай һаалишалаа алааг. Район соогоо түрүү түрү ээллэ. Хахад жэл соо мөсөтэйгоор хүдэлхэн һаалишан улаахан табан һарын түрлэр гурба мянган гэрэлтэй хилэ лабаха гэжэ алааг.

Энэ формэ хүтэлбэрилгшэ Алпа Михайловна Чистякова арга шалаараа ажалшалад анхарал табилла. Тусхай хубсаһа, полотенни, мылэ гэхэ мэтэ юумээр хашалаг. Харин тийгэбшыг нимэ хүндэ ажамай түлөө салын абахагүйлэ хэмэ урмагүй гэгшэбэ! "Маягай" һаалишалай салын хүлһэн баһал хэлэн һараар һаатаһа.

С. ТЮЛЮКИН.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: таряшалай ажахьнуудай "Маяк" нэгдэлэй эрхим һаалишан Татьяна Нефедовна Павлова.
Авторай фото.

ТОДО ШИИДХЭБЭРИ АБТАБАГҮЙ

Республиканы типографи үмсэлхэ, акционировалха талаар мэдээлүүд эхилдээр жэл үдүүтэй боложо байла. Тээд энэ үлдэһэн орой талаар һонирхолгойнуудыг нэгэ тодо шийдхэбэри ажаа яһан юм. Тиймэһээ мүнөө болоходо, Зөөрини талаар үнээн бүлэгтэй элбхи гаргажа, һая үшөө нэгэ зүблөө үнээрэгдэ. Комитэдэй түрүүлгшэ Н. А. Астапенко тус зүблөөс нэгдээд, түрүүлгшын орлогшо Г. Т. Пальнидэ үгэ үгэбэ. Тэрэ типографини үнээн бүлэгтэ хаамал түхэлэй акционернэ бүлгэм бии болгохо аргаар оруулаа, хайшаа байхаб гээд хөөрөжэ үгэбэ.

Улаан олоһо мэдээлүүдыг тараалгын болон мэдээлэй гүрэнэй комитэдэй түрүүлгшэ А. А. Хангаев өөршгөө мэдээлүүдэ хубаалажа, эгээл шухала хэрэгтэй түхөөрмэлүүдыг типографини мүнөө хоһон байһан байра соо оложо табихыг тунь, гаисал газетэ, журналнуудыг гаргахыг тулаа 5 миллиард 500 миллион түхэриг хэрэгтэй, зүгөөр сэн улам саашаа ургаһаар гээд онсолбо.

"Права Бурятия" гэжэ АО-гой генеральна директор А. И. Ирепина, "Информполис" һонингой редактор В. М. Дагаев, "Правда" һонингой редактор Т. Т. Усольцева, "Буряад үнэн" һонингой редактор Ц. Б. Цырендоржиев, республиканы типографини редактор К. Н. Ербанова, "ТИС" гэжэ фирманы директор С. Н. Штыков, "Бурятия" һонингой редактор Э. Д. Дагбаев, Улаан-Үдэһи комитэдэ фабрикын директор С. И. Пронин, "Ариг Ус" комитэдэһи хүтэлбэрилгшэ Я. В. Николаев гэгшээд хубаалаһан байна.

Элдэе улам тодо шийдхэбэри абтангүй, акционернэ бүлгэм бии болохо талаар документүүдыг бэлдэхэ зорилготой ажамай бүлэг бий болгобо.

Манай корр.

ОВОЩ УРГУУЛЖА ҺУРААД...

Урдань эндэхид огородой эсэ оройдоо ургуулаагүй байгаа гэхээр бэшэ ааб даа. Һулагүй ногоон овош, илалгая капуста абааг һэн.

Харин мүнөө дэлгүүрэй харилсаанай үедэ, нэн түрүүн өөһэдлшгөө үйлдэбэрилхэн продуктнуудыг хууламжа, мүнэ оруулаха ушартай болоод байхалаа, хамтын-хубин Анагай ажахь түбхын түрүүн огородой эсэ һайса ургуулжа, аймагай түбэй зондо горитойгоор худаладаг болохо гэжэ шийдээ юм.

Үнээрһэн хабарһаа хойшо дүршэлтэй огородшо З.Ц.Дугарова, Е.И.Афанасьева, Е.Ш.Бадмаева, А.С.Цыденова гэгшэд өхөжэн хүдэлмэри хээ. Тийгэжэ мүнөө тэднэр шэл, плёнка хушалтатай парнигуулаһаа түрүүшын 2 тонно үгэрсэ абажа, зондо худалаба.

Саашалаа эндэхээ үдэр бүри овош абтажа, худалан абагшала ябуулагдажа байха юм.

Б. БОРБОВЕВ.
Хорин аймаг.

Уншагты, танилсагты

- 2-дохи нюурта. Дэлгүүр ажаидарха арга бэдэрхэ. М. Намжилов: "Хүдөөгэйхидтэ хэн мүнэ үгэнэб?"
- 3-дахи нюурта. Агуу Илалтын 50 жэл. "Элинсэг хулинсагаа шүтэн ябатты" - түгэсхэл.
- 4-дэхи нюурта. Хүүгэдэй зунай амаралта. В. Вольский: "Энхэрэл хэрэгтэй".
- 5-дахи нюурта. Д. Улымжиев, А. Дамдинов: Аха дүү арадуудыг гэгээрүүлгшэ.
- 6-дахи нюурта. Д. Дарижапова: "Тундуп дооромбын габьяа соло" - түгэсхэл.
- 7-дохи нюурта. Шатарай булан Н. Галданов: "Бэшгээр наадан - удхатай, туһатай".
- 8-дахи нюурта. Соёлой һонин Спорт.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ХҮДӨӨГЭЙХИДТЭ ХЭН МҮНГЭ ҮГЭНЭБ?

Илангаяа урзанда, нёдондо хүдоогэй хамтыншые, таряашадайшые /фермерэй/ ажыхынууд мүнгэн сангай талаар хангадажа, гайтайхан байдалда ородог байгаа.

Хабарай тарилга, ургаса хуряалга гэхэ мэтэ шухала хүдэлмэри үнгэргэлгэдэ Россин Федерациин Правительствоаа үгтээн бага-сага мүнгэн хаха сагтаа абтадаггүй, элдэб банкнуудаар дамжан төөрижэ ябашадаг хэн.

Тиихэдэнь ажыхынууд ядахадаа коммерческа банкнууднаа туйлай ехэ, 200 гаран процент болгожо, бусаахаар урьһаламжа абадаг, үри шэрин бүхэ бугуулида орохо баатай болодог хааб даа.

Энэ жэлэй хабарай тарилгыг үедэ, тэжээл бэлэдхэлгэ дээршые, мүн ерэхэ ургаса хуряалгадашые - трактор, машинануудта хэрэгтэй шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэлнүүдые, заһабарилгын запас зүйлнүүдые худалдажа абаха мүнгэн үгы, яаха хээхэмнай гэжэ хүдоогэйхидэй ехэ шуухань дууданагүй. Юун болоо гэшэб?

Энэ асуудалда харюусахын тула манай корреспондент М.НАМЖИЛОВ Россин Федерациин эдэе хоолой корпорациин Буряадай филиалай директорэй орлогшо Н.Ц.Ч.ДАБАЕВТАЙ уулзажа хоорэддоо.

Тэрэ хоорэддоонинь доро толилогдоо.

—Нима-Цырен Чимитович, мэнэ наяа болотор хүдоогэй ажыхынуудта хэншые мүнгэн сангаар туһалхаяа болёо гэжэ хэлсэдэг байгаа. Харин мүнөө хаанаһаа, хэн мүнгэ оложо үгэдэг болобо гэшэб?

—Ямаршые гүрэн хүдоо ажыхынаа халажа һандаржа хосорхогүйнь тула тэрэндэ бага бэлэ мүнгэн туһаламжа, урьһаламжа үгэдэг ха юм даа. Тэрэнигүйгоор энэ һалбариде оороо ажамидархань бэрхэгтэй. Нүгөө талаараа хүдоо ажыхы гэршээхэй баһал оройнойгоо хүнзоние эдэе хоолоор хангаха зэргэтэй. Гансахан ондоо гүрэнүүдхэ асарагдаһан эдэе хоолоор зоние хүсэд хангахын аргагүй.

Эгээл энэ хоёр талын аша туһые харалсажа, гүрэн эдэе хоолой федеральна болон региональна жаса бии болгохын тула тусхай корпораци эмхидхэе гэшэе. Тиигэжэ хүдоогэй ажыхынуудта хэрэгтэй болоходонь мүнгэ үгэжэ байха, үйлэдбэрлэһэн продукциянь худалдажа абаха мүнгэн сангай жаса бии болгодоно.

Ондоогоор хэлэбэл, хүдоогэй ямаршые ажыхы корпорацитай хэлсэ баталаад, эд хэрэгсэлэй /товарна/ урьһаламжаар гэхэ гү, али өөһэдэньгөө үйлэдбэрлэһэн таряа, мяха, һү, ноһоо үгэжэ тоосохоор мүнгэ түдэхэ аргатай соогоо абадаг болоо.

Жэшээлхэдэ, Эдэе хоолой федеральна жасын корпорациин Буряадай филиалай эмхидхэгдэһэнһээ хойшо үнгэрһэн дүрбэ-таба һарын туршада 16 аймагай 110 гаран ажыхы хамта 30 һайса гаран миллиард түхэригэй эд хэрэгсэлэй урьһаламжын мүнгэ абахаар мантай хэлсэ баталанхай.

Ойлгосотойгоор хэлэхэдэ, манай эмхи мүнгоор дутагдаһан ажыхынуудта тэрэниие хэрэгтэй соонь урьһаар үгэжэ, хабарай тарилга, тэжээл бэлэдхэлгэ, ургаса хуряалга гэхэ мэтэ шухала хүдэлмэри үнгэргэхэ арга тэдэндэ олгоно. Ажыхынууд тэрэ мүнгоор нэн түрүүн трактор, машинын шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэл, заһабарилгын запас зүйл, минеральна үгэжүүлгэ, тарилгын үрлэе гэхэ мэтые худалдажа абана. Тиигээд намартаа ургасаяа абахадаа тэрэниһээ таряа, хартаабха, овоц, тэжээлшые, мүн мяха, һү, ноһоошые гүрэндэ сэхэ тушаажа, тэрэ мүнгэн урьһаламжяа түдэхэ зэргэтэй.

—Ингээд ерэхэдэ, хүдоогэй ажыхынууд ургуулжа абанан таряа, хартаабха, овоц гү, али, мүн мал ажалайшые продукция хэндэ, хэды шэнээн, ямар сэнгээр худалдахабиди, хэндэ мэхэлүүлшэнэ аабиди гэжэ һанаата болохоёо болибо гү?

—Хэнэишые мэдэхээр, һүүлэй үедэ хүдоогэй ажыхынууд мяхаяа, һүе, ноһооёо, мүн ондоошые продукцинуудаа элдэб предпрятинуудта тушаагаад, мүнгэн түдөөшыень саг соонь, абажа шадахаяа болбод, шууялдадаг байгаа гүб даа. Мүнөө эдэе хоолой корпорацитай хэлсэ баталаһан ажыхынууд продукцияа тогтоомол сэнгээр, хараалагдаһан хэмжээн соонь гүрэндэ тушаажа, абанан урьһаламжяа бусааха болоно.

Энэнь гүрэндэшые, ажыхынуудташые таатай. Хэрбээ корпорациин мүнгэ үгөөгүй һаань, республикын аймагуудай ажыхынууд аяар 49,2 мянган тонно дизельнэ түлишэ, 33,4 мянган тонно бензин, 3700 тонно тоһодолгын хэрэгсэл, горитойхон запас зүйлнүүдые яагаад худалдажа абаха байгаа? Эдэ бүхы юумээр хүсэд хангагдаһанай ашаар лэ республикын динлэнхи олон ажыхынууд хабарай тарилгы саг соонь үнгэрөөд, мүнөө гэжээл бэлэдхэлгые яһала урагшатай ябуулжа байна. Ургаса хуряалгадашые муу бэшээр бэлдэнэ.

—Эдэ бүгэдын түлөө хүдоогэй ажыхынууд хэр ехэ продукция тушааха болоноб?

—Эдэе хоолой федеральна болон региональна жасада хамта 30 мянган тонно һайн шанартай шэнниһэ, үшөө 35 мянган тонно малай тэжээлдэ орохотаряа, 883 тонно хартаабха, 6800 тонно овоц, 20,7 мянган тонно мяха,

44,8 мянган тонно һү, 145 миллион үндэгэ, 570 тонно хонинной ноһоо оруулха ёһотой байна.

Энэмнай ехэ гэшэе гү, али бага гү? Үнгэрһэн жэлдэ республикын ажыхынуудта бүхыдоо 25,6 мянган тонно мяханай, 67,4 мянган тонно һүнэй, 1668 тонно ноһоной, 158,6 миллион үндэгэнэй абтаһаарынь харахада, хэрбээ дээрэ хэлэгдэһэн хараа түсэбье заатагүй дүүргэхын тула жэл соо үйлэдбэрлэгдэһэн продукциин өхөнхинь товарна урьһаламжа бусаалгада ошохо болоно.

Гэбэшые хүдоогэй ажыхынуудай үйлэдбэрлэһэн эдэе хоолой бүхы зүйлнүүдые хамажа абанаха гэрлэн зорилго табигданагүй. Ажыхы бүхэн жэлдэе хэды шэнээн таряа, хартаабха, мяха, һү худалдажа шадахаб, тэрэнигүе зэргээр мүнгэ корпорациһаа абахабди гэжэ оһөдөө тодорхойло, хэлсэ батална. Заатгал һаа, бүхы продукцияа гүрэндэ худалдагты гэжэ тэдэниие хэншые хашана, бааданагүй.

Нүгөө талаараа өөһэдынгоо республикын хүдоо ажыхыһаа абтанан продукцияар хүн зоний хэрэглэмжые хүсэд хангаагүйшые һаа, өхөнхи хубишень хангадаг болохо ёһотой аабзабди даа. Энэмнай саашадаа дэлгүүрэй харилсаанай үргэдэхэ бүри бүри өхэ удха шанартай болохо бшуу. Үнгэрһэн жэлдэ республикын агропромышленная компанияһоо 11 мянган тонно үндэ, 146,9 миллион үндэгэн зоний эдэе хоолой ноһөдэ ороо һаань, ондоо тэрлээ 13,4 мянган тонно мяханай, 42,1 мянган тонно һүнэй продукцияа сарагдаһан байна.

—Танай филиалда хэр олон хүн хүдэлдэг, ямар зорилго бэлүүлдэг юм?

—Бидэ эдэе хоолой федеральна корпорацида мэдэгтэйшые һаа, республикын Хүдоо ажыхын болон эдэе хоолой министерствын бүридэлдэ ородогбди. Анпарадтамнай 6-7 хүнхүдэлэн. Филиалай директорээр Ю.А.Бавыкин томилогдонхой. Голмэргэжэлтэдээр өөһэдынгоо һалбарие һайн мэдэхэ хүнүүд А.Б.Бугатов, А.Н.Дементьев, Е.К.Тугмитова, С.А.Молчанова гэгшэд ажаллана.

Урдамнай өхөшые, харюусалгатайшые ажал байна. Нэн түрүүн мүнгэн сангай хангалгые таһалдуулахгүй, хоёрдохор, эдэе хоолой найдамтай жаса бии болгохо, хүдоогэй ажыхынуудые материално-техническа талаар бэхижүүлэхэ гэхэ мэтэ асуудалнууд олон.

Тобшолон хэлэхэдэ, корпорациин филиал хүдоогэй продукция үйлэдбэрлэгшэдэй ёһотойл найдамтай туһалагшань болохо зэргэтэй.

—Һайн даа, Нима-Цырен Чимитович!

Мухар-Шэбэрэй аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой дэхи фермые даагшаар И.А.Калашников арба гаран жэлдэ хүдэлмэри аймаг соогоо нилээд мэдэжэ болоһон юм. Тус ферма хара - эрэн үүлтэрэй үнесэд харууһалагдана.

Республика соогоо сууда гараһан һаалиһад Анна Самуил Свинкина, Прасковья Исфедовна Шамарина гэгшэд хахад дунгоор даажа абанан үнесэн бүриһөө мянга гаран килограмм һаагаад ябана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: П.Н.Шамарина.

С.БАЛДУЕВАЙ

ТҮМЭР ХАРГЫН БАРИЛГАДА

Россин Федерациин Зам харилсаанай министерствын регионнууд хоорондох иһалбаринуудай зүблөөн һаяхан Амарай областин Тындо хотодо үнгэргэгдэбэ. Байгал-Амарай түмэр харгын экономикын хүрээлэе тухай асуудал эндэ зүблээн хэлсэгдэбэ. Манай республикаһаа Президент А.В.Потанов түрүүтэй бүлэг түлөөлөгшэд зүблөөндэ хабаадаһан байна. Тиихэдэ Саха /Яхад/ Республикын, Хабаровска хизаарай, Амарай, Эрхүүгэй болон Шэтын областинуудай түлөөлөгшэд, Россин хэдэн министерствонуудэй, албан зургаануудай хүтэлбэрлэгшэд, банкын болон олзын хэрэг эрхилдэг эмхинүүдэй түлөөлөгшэд зүблөөндэ хабаадажа, һанамжануудаа хуваалдаа.

Жэлэй туршада Байгал-Амарай түмэр харгы 29 миллион тонно аһаа зоохэ ёһотой аад, мүнөө тэрэнэй табанайнь нэгэ хубиеньшые зоонэгүй. Федеральна бюджетһээ мүнгэн һомологдоногүй гэхээр, Северомуйскын тоннельнэ барилгын дүүргэгдэгэр оройдоол 671 метр зай гатахха хэрэгтэй. Теэд энэ хэрэгтэ гаргашалагдаха 130 миллиард 500 мянган түхэригэй оройдоол долоон миллиарднь һомологдонхой.

Нэгэ дуур хэлэхэдэ, Байгал-Амарай түмэр харгын барилга байгаа, бүхы объектиин дүүргэгдэгэр гурбан трийн түхэриг хэрэгтэй юм ха. Энэ харгы нилээд орхөө гарзань 600 миллион түхэригһөө үлүү болохо ёһотой байна. Байгал-Амарай магистраль байдалһаа уламжа бэрхэшээлнүүдые патахыт гүрэнэй инвестициин "БМинвест" гэгшэ байгуулаха гэжэ зүблөөн хабаадагшад нэгэн һанамж иһиндхээ, уставыёо зүблөөн байна. Иймэ БМ-ай экономика хөгжөөжэ арга боломжо гэжэ зүблөөндэ хабаадаһанайда.

Тэрэшлэн "Байгал-Амарай түмэр харгын регион экономика хөгжөөжэ, Правительствоин шийдсэ проект зүбсэгдэжэ абтаа зүблөөндэ хабаадагшад дурадхалтайгаар Федерациин Правительство орохо гэжэ шийдэе. Магистраль барижа дүүргээд, тойронхи газар нутагта ажабайдалай амисхал гэгшэнэ тэдэнэй гол зорилго болоно.

Ш.ДАТ

ХЭЛСЭЭНЭЙ ГУРИМААР

Һүүлэй хоёр жэлдэ сагай улари, нилээд тогтууригүй байжа, хүдоогэйхидэй үбһэ тэжээлээ шударгыгаар, саг соонь хуряажа абахые оролдодог болоһониинь гайхалгүй. Таряашадай ажыхынуудай "Восход" нэгэдэлэй механизаторнууд энэ талаар илангаяа шударгы

юм. Ган гасуур гү, али үерэй усалһаа боложо, зарим жэлнүүдтэ Монгол оройдоо, Хяагтын аймагһаа үбһэ тэжээл зоохэ баатай болодог бэлэй. Мүнөө жэл энэ ажыхын нуга, сабишалаңда үбэлдөө бардам хүргэхөөр үбһэ бэлэдхэжэ абтахань. Үндэр, үдхэн ногоон ургаһанхай.

Хабартаа механизаторнууд Сергей Редикальцев, Василий Кокорин гэгшэд энэ нуга, сабишалаң һайса уһалһан юм. Тиин үбһэ бэлэдхэлгын сагай ерэхэдэ, эгээл түрүүдэн сабишажа эхилээ. Удангүй трактористнууд Сергей Орлов, Василий Китаев, Андрей Русин, Тимофей болон Сергей Шилинүүд, жолоошод

Сергей Русин, Михаил Ерофеев, Иван Русин гэгшэд нэмэлтэ хүсэн боложо эрээ. Сабишагдаһан үбһэнэй хатаһанай удаа В. И. Китаев пресс-түхээрэлгээр тармажа бухаллана. Абтанан үбһэн удаань ажыхын томо гэгшын складта абаашагдажа хадагалагдана. Таряашанай ажыхынуудай нэгэдэл үбһэ бэлэдхэгшэдтэй тусхай хэлсэндэ гар табяа юм.

Хоёр томо участоһоо мянган центнер үбһэн хэбэртэй. Гадна бэл үбһэнэй 5 процентые 500 центнертэ хүржэ хүдэлэгшэд хоорон хубиингаа үхэр хоолуулахаар хуваажа юм.

Т.СЕР

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛ

ЭЛИНСЭГ ХУЛИНСАГАА ШҮТЭН ЯБАГТЫ!

юумэн аширгүй. Басагананнаа гэртэн дахинаа хүржэ, одоонье тэрэнэ абаад, һундадажа, мориндоо мордоод гарабади. Үүр сайжа байха үедэ Булганайнгаа-Эбэрэй фермэ

оножо, шүдэ уутша һэн. Үсэлэ абгай буруу, зүб хаража байжа: "Тушааха юм гэбэ саан", - гэн, нэгэ юумэ наанажа үгэхэ. 1948 оной февраль соо Хорин хүдоо таһаһаа Балдаһай

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дэбгэрэй автор Раднабазар Жамбалдоржиев (урда талада баруун гарһаа), Дайнһаа бусаһан 1945 оной зун мэндэ бусаһан нүхэдтээ уулзаһанай баярта.

тэргэдэ һуубади. Тэдэ хүүүд ута кинжал хутагануудые һонжыгэр зүүһэн ержэ, мание тойробо. "Хэд юуд гэһнэбта, хаанаһаа хайшаа онохообо ябаһан зомта?..." гэжэ байгаад, нилээд солгөрхообо, боожьемнай буяадахаар нэглэбэ. "Бидэ Молотов колхоз онохообо ябаһонди, тэргэдэ дүтэ бү ергыты, хойноо бологты, би оороо боожобо бариха состоянигайб", - гээд, Чимит нүхэрни (баһал гайтай солгон хүн юм) гаширба. Тэрэ үедэ Түдэб гэжэ хаазан үбгэжөөд гүйжэ ерээд: "Яажэ байһабта, болигты!" - гэжэ хүбүүдэ зандаба. Маанадга хандажа: "Таанад ябагты, би басагаһа хэндэһье үгэхгүйб", - гэжэ гараа дэлгээн байба. Сухалдахаарни, энээхэрнише байба. Бидэ муатарһаар мориной хурдаар таһнабди. Үдэ голоо хүржэ, гараһа гаража, сүлоо ороод, Булганай - Эбэрэй фермэ эрьехэ зуураа: "Эрэ хүн зорһондоо, энээнһэһье болохо юумэ үзообди, иимэ хүбүүдад, һамгаһа буяалгаад, һула бусаһа гэһнэ тон зүдэрүү байна, юрэдөөд, яажанье һаань, дахинаа тэхэрижэ, оножо асарая", - гэлсэбэди. Фермэ хүржэ, мориёо мулталаад, торшогонхо тэргэсэ орхёод, мориёо унан, һооргоо Ульдэргэ тэһнэ зорибэди. Хүржэ ерэхэдэһнай, хон-жэн,

хүржэ, мориёо тэргэлээд, бута гүйлгэдэһэн, һара гараадуйдэ һангаһа асаржа, Амгалантаяа буубади. Зон үнгэрэгнэ үдэнһэндөө суглаараад, бэри хүбүүдэй буухые хүмэжэ ядаад тараһан байба. Үгэһонэй үнэс һаалгын эхилхэ багаар дахинаа уряал мэдүүлхэ зорлоготой, айлуудтаа гарабад. Бууралһаа үгэ дуулаха гэдэг гуримаар һэн түрүүн үгэд, хүнһэндөө хүндэжэ, бултангаһын иолгожо уриха хүсэлэгтэй һэм. Би залуу 23 һаһатай ябаад, Бага эргэһнэжэ, гайхахаарнише байба. Уулзаһан лэ зомни яагаа удаан болобоһта гэдэһнэ. "Ульдэргын зон анханһаа огсом юмдаа", - гэн, Харалдаһин баабай үбгэжөөд энэбхиһнэ. Тэрэ үдэртөө зон сугларжа, сайлалга хэбэди. Үдэнһэлэн ан-бун гэжэ оһөдөөрэн үлэбэди. Абаһан һамгамни 18 һаһатай һэн. Минни Ханда эгэһэмни һанһаг, бадарган, гэмэргэн хүн һэн. Би тэрэ нүхэртээ үни һуужа шадаһгүй бэлэйб. 1946-1947 онуудта ган гасуур боложо, эдэс хоол тон хомор болоо һэн. Зон, манайхидһье торинсо үрмэдһэнгтэй холижо, лепёшкы барижа, хоол хэдэг бэлэйбди. Олонгай хоһоорнише хонһодог хэбэртэй агһа һэн. Дэмбэрэлэй Дацанима тэрэ хабар 10 тураг алажа, хоол хээ һэн. Ехэ холо оцхого һайн буутай байгаа. Тэдэһнэйдэ хүн дууһан

Лодой бидэ хоёр Улаан-Үдэдэ хүдоо ажахын мэргэжэлтэдэй ударидаха һургуулида эльгэгдэжэ, хоёр жэл һуража дүүргэд бусаабди. Колхоздоо агрономоор ажаллаха гээд, тэрэ болоогүй. Эрдэһин Пүрбын тракторай бригадада учетчик боложо хүдэлөөб. 1950 оной июлинь 27-до Нарин-Майлын уһан тээрмэдэ талха татаһааа оноод, тэндэһээ эхилжэ, бөмни муудаа һэн. Мэһээгтэй талха үргэжэ ябаһаар шөлжэржэ унан алдаад, тэндэе шуһаар боолжооб. Тээрмэһээ гэртээ ерээд, баһа ехээр шуһан гарһаа. Тиһхэдэһнэ городһоо сәнавиацини самолёт ерүүлжэ, Хорин больницада абаһажа оруулаа һэн. Тэндэе һара боложо гараад, ажалхэнгүй намаржааб. Тиһгэһээр ноябрийн 7-до айл болохые түхээрэн, Ашангын сомоной зоотехнигээр ерэһэн Жамбалай Нина гэгһые эрижэ, айл болоһон байһаб. Айл болоод байхада, гэрэй юумэн хэрэгтэй. Бэе муутай байхада, эрхэ бэһнэ һайн хоол хэрэгтэй. Аргагүй хүдэлмэри бэдэрхэ болообди, һамганаймни 380 гүһэри һамни хаанашые хүрхэ ариггүй һэн. Үрүүһын дөһөддө ажаада орожо, Ульдэргэдэ обьезднигээр хүдэлхэ болообди. Тини байтар, баһа ехээр шуһан гаража, шадалаа бараад, гараа дааһаа болобди байхадамни, баһа городһоо самолёт дууджа, тэлүүрээр абаһажа һуулгаад, Улаан-Үдэ асаржа, областной больницада ороо һэм. Тэндэе гурбан һара аргадуулажа, хоёр литр шуһа хүульжэ, гэртээ бусаад, тиһгэһээр бүри һайн болообди. Намартаа хэрмэндэ гарадаг болообди. Январһаа эхилжэ, халууржа, тон ехээр үбдэжэ, араг яһан болоо бэлэйб. Баһал дахинаа городой больницада ержэ оробди. Эгэһнэ Ханда больницада новароор ажаада орожо байгаад, намайгаа харалсаба. Эгэһнэдэ тон ехэ баярые хойто ба энэ һаһандаа хүргэһнэб. Ходоодоо үхэхэһни гэжэ һанадаг болообди. Үбнэһни танигдадаггүй байба. Игэжэл дайнда ябажа, хүндэ хүшээр оор шархатаһанһаа уламжалан, бэе муутай болообди. Би Ринчинһанда гэжэ басагатай болооб, һаялдамжажа ябана, эхын нүхэр болотороо үдыл шэнги байна. Намдааха, дүүнэр олон. Эгэһнэ Ханда аха Манибадараа хоёрни хүн болохо ябадалдам намда ехэ туһа хээ һэн. Ринчинэй Цыдэбдоржо минни үбдоод байхада, мүн лэ ехэ туһа хээ. Багымни нүхэр Ринчинэй Бальжини гэгэһнэ... Үри бэһэрни энэһнише мартангүй һанажа ябагты. Иимэ сагта орон нотагтаа, элинсэг хулинсагтаа шүтэн ябагты! Д. Дондоков хэблээдэ бэлдэбэ.

ВЕЛОСИПЕДЭЭР ДЭЛХЭЙЕ ТОЙРОЖО...

СССР-эй эрхэтэн Владислав Кетов нэгэһнэе хари хэлэ мэдэхэгүйһнэ һаа, юрын велосипедээр Европо болон Африкые тойрожо, 45 мянган километр зам гаталаа. Тэрэ мүнөөһнэ аяншалгаһа үргэлжэлүүлһээр. Эсэхэ сүсахые мэдэхэгүй Владислав энде һая Йеменэй һэн гү, али Джибутиин (муугаар дуулдаа) нэгэ баһанга тосхолһоо Москва хонходожо, саананхи түсэбүүд тухайгаа мэдэһээр, эхилһэн хэрэгтээ эрэгтэн, заагагүй хүргэхэб гэжэ эрид хэлэе. Тэрэ мүнөө Ази болон Америкын шоссё ба хүдоогтэй харгынүүдаар аяншалгаһа үргэлжэлүүлхэ. Иигээд үшоо 175 мянган километр зам тэрэһнэе хүдэлнэ гэжэ һанааһные үзэхэһнэ бэрхэтэй, аймшагтай. Энэ туйлай уга замые тэрэ лаб 5-6 жэл соо гаталха байха. Владислав Кетов мүнөө 45 һаһатай. Ураг зурааша, искусство шэнжэлэгшэ мэргэжэлтэй, ойро холуур аяншалха шүналтай энэ хүн нэгэ үедэ Прибалтикаар, Карпадаар, Кавказаар, Зүүн Германияар, Польшоор айхабтар ороо хүшэр аяншалгануудые (велосипедээр) хүтэлбэриһэн байна. 1983 ондо гансааран 2200 километр зам гаталаа. Хүнэй арга боломжонуудые шалгаха, онсо хүшэр байдалда оорингоо шадал турһнаха, хүбүүдтээ аяншалгаһа орон нотагаһингаа нэрэ хүндые дээрэ үргэн ябаха гэгэһнэ зорилгонуудые тэрэ урдаа табижа, 1991 оной май һарада холын замда мордохон байна. Европо болон Африкые юрын велосипедээр дабажа гараха шадалаһа шангатайшуул, абарга ехэ хүсэгтэйнууд, мүхэнгүи зоригтойнууд үсоон байгаа еһотой. Еһотойл демократи түгэс хүгжөөһнэ ори ганса орон гэжэ Владислав Дани тухай хэлэе. Харин Германи эрхим һайн харгынүүдтэй орон гэжэ тэмдэглэе. Бельги болон Франци бүхэ юумээр элбэг дэлбэг болоһон баян гүргэнүүд. Баруун Европодо һэргылэмжэтэй, хэрхэ һонор ябахар байгаа. Хорватида таһалгараһгүй буугай тарианаһан дуудлаха... Тэд бурхан хаража, һомондо дайралдаһгүйб гэжэ аяншалгаһа хооронэ. Африкада хорото томо могойнуудтай ушараа... Холын харгыда гараад ябаханда, зэрлиг ан амитад бэһнэ, харин хүнүүд аймшагтай байдаг гэжэ Владислав Кетов мэдэрэ һэн. Мүнөө эрэлхэг аяншалгаһа Аравини сүд губини элһэ махажа ябана гэжэ тэрэһнэ хойноһоо саг үргэлжэ адаглажа байһан ИТАР - ТАСС-ай ба "Эхо планеты" журналай корреспондентүүд мэдэһсэнэ. (ИТАР - ТАСС.)

Дүгээд Эхининь... 1946 оной августын... Раднабазар Жамбалдоржиев... 1945 оной зун мэндэ бусаһан нүхэдтээ уулзаһанай баярта... Хүржэ ерэхэдэһнай, хон-жэн, тэргэдэ һуубади. Тэдэ хүүүд ута кинжал хутагануудые һонжыгэр зүүһэн ержэ, мание тойробо. "Хэд юуд гэһнэбта, хаанаһаа хайшаа онохообо ябаһан зомта?..." гэжэ байгаад, нилээд солгөрхообо, боожьемнай буяадахаар нэглэбэ. "Бидэ Молотов колхоз онохообо ябаһонди, тэргэдэ дүтэ бү ергыты, хойноо бологты, би оороо боожобо бариха состоянигайб", - гээд, Чимит нүхэрни (баһал гайтай солгон хүн юм) гаширба. Тэрэ үедэ Түдэб гэжэ хаазан үбгэжөөд гүйжэ ерээд: "Яажэ байһабта, болигты!" - гэжэ хүбүүдэ зандаба. Маанадга хандажа: "Таанад ябагты, би басагаһа хэндэһье үгэхгүйб", - гэжэ гараа дэлгээн байба. Сухалдахаарни, энээхэрнише байба. Бидэ муатарһаар мориной хурдаар таһнабди. Үдэ голоо хүржэ, гараһа гаража, сүлоо ороод, Булганай - Эбэрэй фермэ эрьехэ зуураа: "Эрэ хүн зорһондоо, энээнһэһье болохо юумэ үзообди, иимэ хүбүүдад, һамгаһа буяалгаад, һула бусаһа гэһнэ тон зүдэрүү байна, юрэдөөд, яажанье һаань, дахинаа тэхэрижэ, оножо асарая", - гэлсэбэди. Фермэ хүржэ, мориёо мулталаад, торшогонхо тэргэсэ орхёод, мориёо унан, һооргоо Ульдэргэ тэһнэ зорибэди. Хүржэ ерэхэдэһнай, хон-жэн, хүржэ, мориёо тэргэлээд, бута гүйлгэдэһэн, һара гараадуйдэ һангаһа асаржа, Амгалантаяа буубади. Зон үнгэрэгнэ үдэнһэндөө суглаараад, бэри хүбүүдэй буухые хүмэжэ ядаад тараһан байба. Үгэһонэй үнэс һаалгын эхилхэ багаар дахинаа уряал мэдүүлхэ зорлоготой, айлуудтаа гарабад. Бууралһаа үгэ дуулаха гэдэг гуримаар һэн түрүүн үгэд, хүнһэндөө хүндэжэ, бултангаһын иолгожо уриха хүсэлэгтэй һэм. Би залуу 23 һаһатай ябаад, Бага эргэһнэжэ, гайхахаарнише байба. Уулзаһан лэ зомни яагаа удаан болобоһта гэдэһнэ. "Ульдэргын зон анханһаа огсом юмдаа", - гэн, Харалдаһин баабай үбгэжөөд энэбхиһнэ. Тэрэ үдэртөө зон сугларжа, сайлалга хэбэди. Үдэнһэлэн ан-бун гэжэ оһөдөөрэн үлэбэди. Абаһан һамгамни 18 һаһатай һэн. Минни Ханда эгэһэмни һанһаг, бадарган, гэмэргэн хүн һэн. Би тэрэ нүхэртээ үни һуужа шадаһгүй бэлэйб. 1946-1947 онуудта ган гасуур боложо, эдэс хоол тон хомор болоо һэн. Зон, манайхидһье торинсо үрмэдһэнгтэй холижо, лепёшкы барижа, хоол хэдэг бэлэйбди. Олонгай хоһоорнише хонһодог хэбэртэй агһа һэн. Дэмбэрэлэй Дацанима тэрэ хабар 10 тураг алажа, хоол хээ һэн. Ехэ холо оцхого һайн буутай байгаа. Тэдэһнэйдэ хүн дууһан

Хүүгэдэй зунай амаралта

ЭНХЭРЭЛ ХЭРЭГТЭЙ

Буряад Республикын профсоюзудай соведтэ хүүгэдые элүүржүүлгын лагерьнуудай начальнигуудай республиканска II семинар хаяхан боложо үнгэрбэ. Тус зүблөөе нээхэдээ, Буряад Республикын Хүн зониие социальна талаһаа хамгаалгын министрэй орлогшо Л. К. Санхядова 1995 оной январин 28-най Правительствын Тогтоолой ёһоор, республика дотор 53 мянган хүүгэд элүүржүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ тэмдэглээ. Энэ хадаа манай республикын бүхы хүүгэдэй тоогой гурбанайн нэгэ хуби болоно. Хүн зониие социальна талаһаа хамгаалгын районно таһагуудай тоосоогоор, хамта 28.775 хүүгэд түрүүшын хаһаа амараа.

Профсоюзудай соведэй гол мэргэжэлтэ Н. А. Блинов, Хүн зониие социальна талаһаа хамгаалгын министерствын гол мэргэжэлтэ Г. Я. Озерова, республикын санитарно-эпидемиологическа хиналтын түбэй ахмад врачай орлогшо К. В. Булутов болон бусад лагерьнуудай байдал, эмхидхэлэй дутуу дунданууд тухай семинар дээрэ хэлэһэн байна. Жэшээнь, Ивалгын аймагай захиргаанай мэдэлэй "Черёмушки" лагерьта түрүүшын хаһаа 105 хүүгэд амараа. Гэхэ зуура энэ лагерь 400-450 хүүгэдые нэгэ доро амаруулха аргатай байгаа.

Нэгэ үхибүүе хоолуулгада үдэрэй 10 мянган түхэриг, таһалан үгтэнэ, зүгөөр бодото дээрээ 7 мянган түхэриг үгтэнэгүй.

Медицинскэ хүдэлмэрилэнгэдэй зүгһөө мено табилагада, эдөө хоолой зүйлнүүдые хадагалагада, санитарна эрилтэнүүдые сахилгада ёһотой анхарал хандуулагданагүй.

Лагериин модоор баригдан байрануудай олонхидонь заһабарилга хэрэгтэй. Мебелиин зүйлнүүд дууһан хуушаранхай. Бани соонь оройдоол 3 таз. Элүүржүүлгын ганса энэ бэшэ, олонхи лагерьнууд иимэ тулюур байдалтай гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Акционернэ "Нарин сомбын мануфактура" бүлгэмэй "Челночок", авиационно заводой "Дружба", Улаан-Үдэ хотын коммунальна ажыхын "Огонёк" лагерьнуудай байдал бусадһаа хураггүй дээрэ гэжэ семинар дээрэ тэмдэглэгдэһэн байна.

Зарим лагерьнуудай эдөө хоолой газарнуудта гэдэһэ доторой үбшэнэй элирүүлэгдэһэн тухай санитарна врач К. В. Булутовай хэһэн мэдээсэл илангаяа ханаа зобооно. Бүхы лагерьнуудта түрүүшын хаһаа үхибүүдэ огородой эдөөн, жэмэс оройдоо үгтоогүй. Хүүгэдэй эдөө хоолдо хуурай хүн хэрэглэгдэнэ. Тиихэдэнь нэгэ путёвкын сэн 717 мянганһаа 750 мянган хүрэтэр сэнгэй байха юм.

Лагерьнуудай хүмүүжүүлэгшэдэй, вожатануудай хүүгэдые доромжолхо ябадалнууд зарим тээ үзэгдэнэ. Республикын хүн зониие социальна талаһаа хамгаалгын министрэй нэрэ дээрэ Улаан-Үдэнь Советскэ районой социальна талаһаа хамгаалгын таһагай хүдэлмэрилэгшын иимэрхүү ябадал тухай бэшэһэн мэдүүлгэ семинарта хабаадагшадтай дурьен гутаагаа.

Элүүржүүлгын "Солнечный" лагериин директор Л. К. Десятовагай мэдүүлгээр, энэ лагериин хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэндэ 21 миллион түхэриг мүнгэн үгтэһэн аад, энэл документээр 20 миллионинь эдэнэй эдөө хоолойн түлоо дарагданан үгтэһэн хууль саахагүй аад, хэн хүүгэдэй түлоо харюусахаб гэхэн асуудал семинарта табигдаһан байна.

Гэхэ зуура хүмүүжүүлэгшэдэй харюусалга ехэ. Хүүгэдэй зунай амаралгын үедэ уһан дээрэ аюулгүй байдал сахиха талаар хэмжээнүүдые семинарта хабаадагшад зүбшэн хэлсэ.

Хүүгэдэй элүүржүүлгын лагерьнуудай ажал ябуулгые залан хүтэлбэрлэхэ түб байгуулха, эдэ эмхинүүд тухай дүрим бэлдэхэ тухай асуудалнууд хэлсэгдэ.

В. ВОЛЬСКИЙ,
профсоюзудай соведэй
хэблэлэй албанай
мэргэжэлтэ.

Агуу Илалтын 50 жэл

Цэрин - Анчик Дугар - Нимаев
хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор

Наранай орохо зүг тээш

Жамсо Тумуновай дайнай үеин зохиолнууд тухай

Офицерэй дэбтэрһээ

ПОЧТАЛЬОНОЙ НЮУСАНУУД

(Рассказ)

(Үргэлжэлэл. Эхининь
июнин 1; 2; 8; 21; 22; 23
дугаарнуудта)

Халзан толгойнгоо торго оройдохи абар табар аад, халта хулга бууралтажа байһан үһэнүүдые гэлиштэрнь норгоод, ара тээшнь эльбэжэрхиһэн, таби шахаһан наһатай, маягаршаг хүлтэй, булсуутаһан хургатай - хараха янзада нилээдгүй томоотой байхаар хүн аад, үнэн дээрэ гэнэн хонгор, саг бүхэндэ мийржэ ябадаг - иимэ солдадай бүд сүүмхээ баруун хутадаа зүүжэрхөөд, зүүн хутадаа дамбагар зузаан газетэнүүдые хабшуулаад, хараани холоһоо мийрэн ябахадань, бидэ тэрэниие:

- Констанчук! Почтальон! - гэжэ оогололдон угтадаг бэлэйбди.

- Бэшэг үсөөн! - гэжэ гэмэржэ байжа, Констанчук бүд сүүмхынгээ далан долоон таһалгануудай забһарһаа гурбалжалжа эбхэһэн, дүрбэлжалжа эбхэһэн, шойнжолуулжа эбхэһэн, хара, ногоон, улаан бэхээр бэшэгдэһэн гаршагтай бэшэгүүдые хуаадаг. Сүүмхэ соохи бэшэгэйнгээ дууһахада, Констанчук бүри гобор мийржэ, тэрэниие дараха гэнхэхэһээ абан боложо байһан зониие нэрэгүй урдаһаань түлхижэ:

- Бэшэг үсөөн гэнэб! - гэжэ мүн баһа гэмэржэ байгаад, одоол дууһаа гээбы гэжэ һанаһанш - хармаануудаа уудалжа байжа, эбэрэ хуулижа байжа, үнгэрхэдөө пилоткынгоо нугалаануудһаа бэшэгүүдые дахин дахин гаргажа хуаадаг. Энэниинь почтальонной шюуса гэжэ солдадууд нэрлэдг. Би мүнөө энэ шюуса тухайнь бэшэхэе һанаагүйб, ондоо шюуса тухайнь бэшэхэе һанааб. Чехословакиһаа оорынгоо

эхэ шюотаг бусажа ябаабди. Одер гэжэ мүнэнэй наада эрьедэхи жаахан хуурин соогуур үнгэржэ гаралгандаа Констанчук пилоткөө фуражкаар андалдажа үмдэһэн, аргагүй хүхюун болоһон юумэ хүржэ ерээд, карточкада орохыем табиит, полкын почтальонууд хамтадаа карточкада орохоннай гэжэ ерээб. Констанчукта табилга үгэбэбди. Хоёр час шахуу болоод хойноһооннай хүсэжэ ерээд, Констанчук мийрхээшье мартажархиһан, карточкашье тухайдаа хэлэхэе болишоһон уры дуры, аргагүй ехээр һанаата болоһон янзатай харгын захианаар аниргүйхэн алхалан ябана. Хонохо газартаа дүтэлжэ ябаһан солдадууд нэрэгүй хүхилдэжэ:

- Констанчук! Алим карточкашнь? - гэдэнэ.

Констанчук юушье дуугарнагүй, нюураа хара шоройгоор будаһандал барагар болошоод, сэдхэлээ зангиһан маягтай ябаба. Түрүүлэн тэрэниие һамгаа һанаа гүш гэжэ наада баридаг аад, һүүл дээрэ гайхадаг, хайрладаг болободи.

Люблин хотодо Верховно командованиһаа ерэхэн генералууд бидэнэй ямар зэргэ хөлө газарые хороожо ябахыемнай хараха ёһотой байба. Бидэ энэндэ аргагүй ехээр бэлдэбэбди. Дивизийн командир шагнагдаһан хүнүүдтэ орден, медальнуудые барюулаба. Констанчук энэ үдэр гурбан медальнуудта хүртэбэ.

Энэ үдэрһөө эхилээд, манай почтальон урданай хитаал хүхюун дорюун болоо бэлэй. Люблин хотые үнгэржэ гараһан хойноо нарихан горхоной эрьэ дээрэ майхануудаа татаад,

унгатах гэжэ байхадаа:

- Карточкада ороһон хойно юуидэ муудалга гэжэ хурахадам, Констанчукта гэгшэ хитэһэн юу дауугарха болхо хитэһэн хоорондо байһанаа мийржэ, толгойнгоо оройдо абар табар үһэнүүдые эмгэжэ.

Хүдлэсэгтэй, энхэлбэр болоһон юм, - гэдэ медальнуудые заагаад тиыхэдээ гэгшэ медальгүй ябааб. Карточкада орохоо хуугарни почтальон олон медальнуудаа хангинуудта ержэ, намда аяар гурбан шагтагалжархөө:

- Эдэниие зүүгдэ хуушан солдат аад, гэгшэ медальгүй байхаг гэжэ гэдэб даа.

Би үбэштэйржэ түмэрнүүдыень шагтагал карточкада ороод, итгэ гэгтээ эльбэжэрхиһан медальтай карточкашнь ишарьтэ харуулаһан энэ доронь таһажа түрмэдэ орохолши түрмэһөөнь айгай гэгтэһинһээ.

Карточкануудайн хойно орооо ошоходоо, медальнуудын гэгшэ хитэһэн ханахадаа, газар доро алдадаг байгааб. Энэниие мэдэһэн юумэдэл манайтэ:

- Констанчук - гэжэ һанаа дуудаад, энэ медальнуудые үбшэн шагтагалжархиба. Гэгшэ харихадаа одоошье айла болооб. Үүдэ нээхэ мүнөө - Алимни, Марфа! Алимни гүш? - гэхэбди гэжэ Констанчук оорынгоо хоёрдохон тайлбариллаа һэн.

(Үргэлжэлэл)

Абай Гэсэрэй һайндэр - Буряад орондо

ДУНГУУД СОГСОЛОГДОБО

Байгша оной июнин 15-һаа июлин 1 хүрэтэр Ажалай зониие ажалаар хангалгын министерствын соносхон эрхэмэлтэ хууринуудые эмхидхэхэ талаар гурбадахи конкурс дунгууд согсологдобо. Хүдэлмэриггүйшүүдые ажалаар эмхидхэһэн предприятинуудта мүнгэн туһаламжа үзүүдэ конкурссын гол зорилго болоно.

Дүн хамта 27 предприятэ, эмхи зургаан энэ конкурс хабаадаа. Зүгөөр эдээн соһоо, 7 предприятин проект конкурссын комисси хаража үзэһэн байна.

Материально-техническэ хангалгын акционернэ "Заиграйн" бүлгэм (Загарайн аймаг), "Забота" гэхэн ганса бэе, мүн наһатай эрхэтэдгэ социальна туһаламжын болон ивэлэмэй эмнэлгэ элүүржүүлгын түбгэһэн бүлгэм (Улаан-Үдэ), хизарь харюусалгатай "Трасколор" бүлгэм (Улаан-Үдэ), хизарь харюусалгатай "Фриком" нүхэсэл - 4 предприятэ конкурссын илагшадай тоодо оробо.

Ажалай хууринуудые эмхидхэлгын проектнүүд конкурс 1995 оной сентябрь, октябрь һарада үнгэржэ хараалагдана.

ШАЖАНАЙ, политическэ олон нийтийн ажал ябуулагина, дипломат Агваан Доржиевай нэрэ олон гургуудтай хүү зоний, эрдэмтэй анхарал татана.

1894 ондо Хорин Степной дүүмйн (мүнөө Загарайн аймагтай) Хара-Шэбэр тосхондо эрэ түрэн юм. Үзэг бэшэгтэ бураад, Степной дүүмйн захиргаанда нарин бэшээшэ байгаа. Уданы ламын санаар эргэжэ, 18 нахатайдаа Түбэд орой зорихон юм. Эндэ бурхан шажанай хургаал гүтээгчээр шуудалжа, 35 нахатайдаа гургаалба (буддын философиин доктор гэхэн эрдэмэй нэрэ эргэжэ хүртэжэн байна. XIII Далай ламын багша болохон алдартай. Тийхэдээ буряад угсаатан, Россин империйн багша хүн байханаа Далай-ламада дуулгаа бэлэй. Түбэд орон Росси хоёрой хоорондо түрүүшнхээ политическэ харилсаануудыг тогтоохон намтартай. Иймэ дипломатическа ажал ябуулахаа гадна, Росси дотор буддын шажан дэлгэрүүлхэ, бурядай, Хальмагай, Россин арадуудыг гэгээрүүлэн хүгжөөхэ шалтгаал шухала ажал ябууддаг байгаа. Энэ зорилгоёо бэсүүдэн, 1913 ондо Петербургда дасан бодхоогоо лэн. Энэнь Буддын шажанай Европ түбидахи түрүүшн хүмэ байхан юм. Энээнхээ урид Хальмагта шойрын хоёр хуруули, нэгэ мамба-дасан (хүтэмбэрилэшэнэ Чжан Чжуб Доржо) шэгээд байгаа. Сартуул гэсэй гэбшэ Дашадондойоой шалтгаан дэмжэжэ, Дуйнхор түрүүлэжэ лэн. Энэ үе багаар Шинэ Хойморой дасангууд түрүүшнхээ (Хэйлюньшэнь) баргажанай мэтгэ нэгэ дасан бодхоогон юм. Эдэ хувиудай арамнайгыг Агваан Доржиев Түбэдтэ бүтээхэн байша.

Петербургта дасан бариха түрэмгий бодлуулэгтэ хэдэ, орой Улин алдарта шажанай ширим санааргад эхэтэ эсэргүүцэн, али болохоор хаад шаруудан түүхэтэй. Жэшээнэ, Бержоленскдэ дасан баруулаагүй. Хэды тийгэбэньшэ, Агваан Доржиев Түбэд ороной бүрингэрхэтэ түлөөлөгшын нэрэ хүндэ дээрэ үргэжэ, ажал ябуулаха үргэлжэлүүлхээр байгаа. Монголой, Түбэдтэй болон Россин арадуудыг соёлой-экономическа үндэһэ хуури дээрэ нэгдүүлжэ, "агууехэ буддын шажанай эблэрэл" байгуула тухай хүсэдэг лэн. 1890-ээд онуудта цанид-хамба Шамбалын орон тухай эхэ үлэхөл бүтээхэн юм. Буддын шажанай хургаалыг түрүүшнхээр шуудалхан Гүшэг багша Агваан Доржиев Шамбалын орон хойто зүгтэ, Россин оршодог гэжэ тоолодог байгаа. Цанид-хамбын баянжаар, Росси хадаа монголшууд болон түрэмгийдэ Хитадай, Японой,

Английн дарлаатахаа хамгаалагна болохо ёһотой. Энэ нанамжын дэмжэхэн XIII дугаар Далай-лама Росситай харилсаа холбоо тогтоохыг оролдоо. Россин гадаадын хэрэгүүдэй министр А. П. Извольский Петербургда дасан бариха тухай Далай-ламын зууршалгыг дэмжээд, премьер-министр П. А. Столынинда хандахадаа, энэ барилгыг зүбшөөхэ хэрэгтэй гэжэ онсолхон байха юм. Түбэдтэй тогтоох харилсаа тогтоохыг хүсэдэггүйшэ наа, Россин правительство Далай-ламын найдабаринг алдахагүй гэжэ оролдоо. Монгодо, Россин зүүн зүгтэ Түбэдтэй, Буддын шажанай эхэ үлөөлгыг хараадаа абаха

Доржиевай зохёожо табиһан алфавит хэблэгдээ Монгол хэлэндэ үндэһэлэн, ойрад болон манжа алфавидуудай үзэгүүдыг хэрэглэхэдээ, бүхы монгол туургата арадуудта дугаар алфавит зохёохон байна. Тээд эдэб шалтгаанаар энэ алфавидын, хэрэглэгдэнгүй үлөө бэлэй.

МОНГОЛОЙ эрдэмтэ Р. Отгонбаатарай тэмдэглэхээр, "Буддын намтар" гэжэ зохёолынь Түбэдтэй болон Монголой шажан шүтээшн, ёһо заншалуудын нэнжэлэгшын талаар шухала үдхэ шаартай юм. А. Доржиев монгол болон түбэд хэлэн дээрэ 10 шахуу бүтээлнүүдээ баруулан гаргуулаа. Зарим статьянуудын, ородоор бэлэгдэнхэй.

Зүүн зүгтэй арадуудай 1920 оной сентябрь соо Бакуда болохон съездэ хабаадаа. Бүлэг делегадуудтай ВКП(б)-гэй ЦК-гай Политбюродо уригдажа, В. И. Ленинтэй хоорондо байна. Энээнэй хүүлээр уданшьегүй, октябрийн 14-дэ буряад болон хальмаг арад зондо автономи олгохо тухай Совет засагай тогтоол гараа лэн. Тийгэжэ цанид-хамба Агваан Доржиев буряад арадай гүрэн түрэг тогтоон байгуулгада горигтой хувиатаа оруулан намтартай.

1920-бод онуудай хүүл багта христиан болон ламын шажанай хүмэнүүдэй хандаргагдажа эхилхэдээ, цанид-хамба дасангуудта байһан урданай номуудыг, гар бэшэгүүдыг, ном

Үхибүүдэй зунай амаралта
**ЗУГАА
НААДАН
ЗАМХАНАГУЙ**

Республикын Хүн зоние социальна талаар хамгаалха министерство үлбэр бэстэй үхибүүдэй эхэнүүдтэйгээ хамта Байгал далайн эрьдэ амарха, аргалуула хүнэ үгэбэ. Тийгэжэ Яруунын аймагай хори гаран үхибүүд Горьчинск курорт ошохо байна.

Харин Яндалада хоёрдохон ээлжэндэ амарха 50 үхибүүд сулараа. Эндэхи амаралтын лагерьта мүнгэн туһаламжа оруулан аймагайшаа социальна хамгаалгын таһагта баярыг хүргэнбди. Тус таһагайхид лагерьта ажаллаха хүмүүжүүлэгшэдыг, вожатануудыг, тогоошоние олохо үгэһэн юм.

Яндалын лагерьдаажа абаһан А. Д. Дандарова оорөө социальна хамгаалгын таһагта хүдэлмэрилхэн тула эдэ бүгэдыг эршэтэйгээр эмхидхэбэ бшуу. Хүмүүжүүлэгшэдээр Т. Цыренжанова, Х. Жанчипова гэгшэд хүдэлжэ эхилээ. Тийгэжэ Нархата, Улхасаа, Мужыха болон бусад нотагуудай үхибүүд зунайшаа амаралтыг зугаатай, хүхиюутэйгээр энэ үгэргэжэнэ гэгшэ гэгшэ багашиньшэ долоотон Эдик Дашнев болоно.

Түрүүшн үдэр баганууд бэс бэстээ танилсажа, дуу, наадан эмхидхэгдэжэ, эхэ найндэр болобэ. Нархата тосхонһоо "Үхибүүн наһан аймаг" гэжэ дуу, хатарай бүлгэм ерэжэ, хүүгэдтэ гоё гэгшын концерт харуулжа ошоо.

Яндада болон ариухан сэбэр уһанда орохо шунгахада, гоё даа. Эдэ үдэрүүдтэ бүриньшэ сэлмэг дулаахан үдэрнүүд боложо, лагерьта байгнадай бэс махабадаа хорижо, тэнхээ тамираа нэргээхэдэнь үлөө үгэнэ хэбэртэн. Медицинын хүдэлмэрилэгшэ А. Д. Халхаров бэсэр нула хүүгэдыг үзэжэ, тодорхой эмнэлэг хэжэ эхилээ. Иймэ үхибүүд 15 үдэрэй туршада эмнэлэг абажа ошохо юм. Эдэе хоолой талаар гомдол үгы. Тогоошод А. Хохрякова, Ц. Чимитова гэгшэд амгатай эдэе бэлдэжэ, үхибүүдыг садатарнь эдэсүүлнэ. Яндада голой эрьдэ зугаа наадан замханагүй, найнаар амараг лэ даа, хүүгэднай.

М. ХАМНАЕВА.

Буряад ороной солото хүнүүд

**АХА ДҮҮ АРАДУУДЫГ
ГЭГЭЭРҮҮЛЭГШЭ**

баатай байгаа бшуу. II Николай хааншь дасан бариха хэрэгтэй гэжэ тоолодог лэн.

ХААНЦАЙ зүбшөөл абаһаар лэ, Агваан Доржиев дасанай барилгада хам оробо. Барилгын комитет (бүридэлдэнь академичүүд В. В. Радлов, С. Ф. Ольденбург ородог лэн) 1909 оной апрель соо дасанай байшангай түсэб багалан абаба. Түбэд дуганай маягаар тэрэ барилдаха ёһотой лэн.

1909-1913 онуудай туршада энэ дасан бодхоогдоо. 1913 оной февралын 21-дэ түрүүшнхээ хурал хурагдаа лэн. 300 жэл соо Россин хаан шэрээ Романовтанай уг удамай эзэлжэ байлгын ойн баярта зориулагданай найндэртэ хабаадахаяа Забайкалийн дасангуудай хамба ламанар Галуута—Нуурай дасанай бандида-хамба лама Даша-Доржо Итыгилов түрүүтэй ерэнхэн юм. Петербургийн дасанай барилгада Забайкалийн буряадууд - 10 мянган түхэриг, Хальмагай хүзэгтэн - 6 мянган түхэриг хандиһлаа. Харин Далай-лама - 50 мянган түхэриг, Агваан Доржиев 30 мянган түхэриг үргэһэн байна.

1915 оной августын 15-дэ энэ дасанай арамнай үгээрөө лэн. Дэлхийн нэгдэхэ дайнай эхилхэдэ, Гүнзэнчойнэй гэжэ нэрэ абаһан дасан ород ерэгэй илахын түлөө мүргэл хурал хэдэг, мүншэ сугалуддаг байгаа. Дасанай дэргэдэ лазарет байһан гэжэ гэршэлхэн документүүд бии юм.

Гүшэг багша Петербургда "Наран" гэжэ хэблэл байгуулаа лэн. Монгол-буряад литературынын эрхим зохёолнууд эндэ хэблэгдэдэг байгаа. Агваан

Түб Лэние шэнжэлэгшэд П. К. Козловто, М. В. Певцовто, Д. А. Клеменцдэ, Э. Э. Ухтомскидо, Ф. И. Щербатскойдо тэрэ туһалхан байха. 1899 ондо тэрэ Императорска Географическа бүлгэмтэй гшүүгээр абтаа лэн. Бүлгэмтэй вице-түрүүлэгшэ П. П. Семенов—Тянь Шанскийн нэрэ дээрэ "Монгол орон болон Түбэдтэй Россин нягта холбоо барилсаатай болохо тухай" бэшэг элэгдэһэн юм.

Цанид-хамба Агваан Доржиев бурядай үндэһэн хүдэлөөшншэ толгойлогшодой нэгэн байгаа. Мүн аха дүү хальмаг арадай эрхэсүлөөгэй түлөөтэмсээ. 1917 оной февралын хувигсхалай хүүлээр хуули гаргадаг зургаантай буряад үндэһэтэй автономи байгуулаха талаар эрилтэнүүдыг бүри мүнэн дэмжээ лэн. Галуута-Нуурай дасанай дэргэдэ үгээрхэн бүгэдэ буряадуудай үндэһэн съезд дээрэ (1917 оной июлин 10-16-да) шажан мүргэлэй асуудалуудтаар элдхэл хэһэн байна. Петроградта байгуулагданай Буряад-хальмаг комитеттэ буряад угсаатанай зүгһөө хунигаданай 4 хүнэй тоодо дэбжүүлэгдээ бэлэй.

1919 ондо, граждэн дайнай гал дүлэн соо дасан дугангуудай шатажа эхилхэдэ, А. Доржиев Хальмаг ошоо лэн. Тэрэ хүрөөтэй сагта эрэлхэг зориг гаргажа, хальмаг арадыг граждэн дайнай хюдалгаһаа абархын түлөө тэмсээ. Арадай Комиссарнуудай Советэй "Хальмаг аха дүүнэр!" гэхэн хандалгада үндэһэлэн, "Россин арадуудай эрхэнүүдэй декларацие" хальмаг зоний дунда ойлгуулан дэлгэрүүлхэн юм.

барладаг хабтагайнуудыг, уран бүтээлнүүдыг абарха, хадагалха талаар айхабтар эхэ ажал бэсүүлээ лэн. Хэды олон бэшэгүүдыг, гуйлтануудыг эдэб зиндаагай ноёдто бэшээ гэгшэбэ?! СССР-эй ЦИК-гэй түрүүлэгшэ М. И. Калининда, гадаадын хэрэгүүдэй талаар нарком Г. В. Чичериндэ, мүн бусадньшэ засаг барилшадта хандаһан байна. Арадай гүн ухаанай дэргэ баялаг болохо бүтээлнүүд хандаргагдажа, хосорно гэжэ сэдхэлээ хүдэлэн, тэрэ бэшэһэн байдаг.

РОССИН түрүү бодоотой олон нийтийн, эрдэмтэдэй зүгһөө А. Доржиевай ажал ябуула үндэрөөр сэгнэгдэдэг лэн. Зүүн зүгыг шэнжэлэгшэд, академичүүд И. Ю. Крачковский, С. Ф. Ольденбург, Б. Я. Владимирцов болон бусадтай дүтэ танил байгаа. Жэшээнэ, 1919 оной сентябрийн 30-да Петербургда академик Б. Я. Владимирцов элдхэл хэхэдээ, Агваан Доржиевыг "буддын шажанай элдэ ажал ябуулагша, Далай-ламын дүтын хүн, манай ороной эрхим түрүү хүн" гэжэ нэрлэһэн гэшэ.

Сталинай хардалга гүрдэлэн, хашалган хамалганай үсдэ, 1937 ондо барилдажата шунгадаад, 1938 оной январийн 29-дэ Улаан-Үдын түрмэдэ наһа бараа лэн. Мүрдэлгэхэһэн зон цанид-хамба тухай иигэжэ бэшэһэн байдаг: "Буряадай, Хальмагай болон Монголой хүзэгтэнэй дунда аймшагтай эхэ нэрэ хүндэтэй, алдар суутай хүн".

Д. УЛЫМЖИЕВ;
түүхын эрдэмэй доктор,
профессор;
А. ДАМДИНОВ,
БГПИ-гэй багша.

Уншаа, дуулаа лэн гүт?

ЭТИГЭНЭГҮЙ...

1995 оной нэгдэхэ квартал соо Россидахи фермернүүдэй ажлынуд 3.5 мянгаар олошорбошье, энэл хугасаа соо 6 мянган ажлын үгы болохон байна. Тийгэжэ 280 мянган ажахы Росси соо бии гээд тоологдоно. Зүгөөр фермернүүдэй 90 процентнь эрдэмтэйдоо этигэнэгүй.

БУРУУШААНА...

Эсэгэмни фашист Германийн тусхай албангуудтай оройдоо харилсадаггүй байһан гээд Латвийн президент Уманис эридмэдүүлэ. 1940 оной июлин 24-дэ Эдуард Уманис Ригын портдо барилдаа. Ньюсаар

Германи гараха наһатай байгаа бшуу. Тэрэ 10 жэлээр түрмэдэ нууха баатай болоо лэн. Үшөө 1937 ондо фашистнуудтай холбоо тогтоогоод, СССР-тэ эсэргүүгээр тэмсэхэ хэдэлгэ гаргаа гээд хэрэг сооһоонь элирнэ.

Латвийн түүхэшэд баһал энэ шэнжэлгэдэ хабаадалсаад, Уманисай эсэгэ немец пароходто нуугаад, баруун тээшээ зугааха наһатай байгаа гээд жэншэдгүйгөөр тодорюулаа гээд хэблээдэ бэшэгдэнэ.

Түрэл нютагаймнай түүхэнээ

ТУНДУП ДООРОМБЫН ГАБЬЯА СОЛО

(Түгэсхэл. Эхинийн августын 8-най дугаарта).

Буряад зоной дунда хэлсэгдэдэг "Нэрээ хухаранхаар, яһая хухаран дээрэ" гэдэг оньһон үгын удхаар бодоходо, аба, эжидэнь тэрэ үедэ ехэл бэрхэтэй байгаа ёһотой даа гэжэ һанамаар. Юундэб гэхэдэ, хүбүүн байхагүй, дасанай үргэл мургэлэй мүнгэн зооринһоо хөһтһоһынь һурангүй абанан, эсэгынгээ һанаха, байха һайн һайхан ганса хүдэг мориёе унажа гараһан - эгээл иимэ хүбүүтэй хүн гээһнэб гэжэ зоной дунда яажа ябадаг байха болоно гээһнэб?

Залуу лама Балгын Тундуп Түбэдэй орон ошожо, эрдэм бэлгээ үргэлжэлүүлхэ гэхэн хатуу зорилго урдаа табиад ябаа. Тиймэ дээрһээ Тундуп лама олон хатуу шанга бэрхшээлүүдые дабажа, бүхы Монгол һайхан орон нютаг, элһэтэ сүл гүби, Хитадай газар дээгүүр үни удаан саг соо ябаһаар, нюусаар эди шэдитэ, суута ехэ бурхан шажанай орон болохо Түбэд хүрэнһэн гэнэ.

Һайн һанаата олон ламанарай аша туһаар үшөө залуу ябаһан Балгын Тундуп лама олондо мэдээжэ болоһон Сээрэй дасанда абтажа, эрдэмээ саашань ябуулаһан байгаа ха. Балгын Тундуп лама 1890 онһоо эхилээд, 1908 он хүрэтэр саг соо хамта дээрээ арбан найман жэдэ Түбэд ороной дасанда һураһан, ажаллаһан хүн байһа.

Тундуп ламан олон тоото һайн һайхан үйлэ хэрэгтэ һураһан, бурхан шажанай дээдын һургуулийн мэргэн сэсэн эрдэм бэлгитэ хүртэлһэн байгаа гэжэ бодомоор. Илаһагаа олон янзын эрдэм ухаанай суглуулбари болоһон, эрдэни зэндэмэниин оройн болохохо "Ганжуур", "Данжуур" гэжэ нэрэтэй номууд Тундуп ламхайе тон охээр һонирхууддаг байгаа.

Эдэ номуудай, эхэ, эсэгынё Шаргалжан нютагаа абаашажа болохогүйнэ Тундуп ламхай һайн мэдэжэ ябаа. Яажа, ямар аргаар эдэ номуудай

буулгабаринё нютагтаа асаржа, дасандаа залаха тухай үдэр, һүнийн һанаанда Тундуп ламхай абтаа һэн гэхэ.

Эдэ олон жэлүүдтэ һуража, ажаллажа ябахадаа, һайн һайхан сэдхэлтэй нүхэдтэй болоһон байгаа. Эдэ нүхэд сооһоо илаһагаа эрхим һайн, үнэн сэхэ, зориг түгэдэр, оортонь адли залуу Сонам гэжэ нэрэтэй түбэд ламатай аха дүүһээ өөрөгүй нүхэд бололсоһон байгаа ха. Энэ залуу түбэд Сонам лама ном бараалаг Сээрын дасанай мастерскойдо хүдэлдэг ажалтай байгаа.

Эдэ хоёр нюусаар хэлсэжэ, нимгэн саарһандээрэ "Ганжуур" барлажа эхилээ гэхэ. Бэлэн болоһон "Ганжуурайнгаа" хуудануудыё мастерскойнгоо шала доро, олон юумэнэй саана хадагалдаг байгаа. Номойнгоо барлагдажа дүүрэхэ тээшээ болоходонь, Сонам нүхэрынё Тундуп ламхайе яажашыё һаа, ши нютагаа бусажа үзэхэ болоош. Би номойнгоо эдэ хуудануудыё ямар нэгэн нюуса арга бэдэржэ, Үргөө хото ябуулжа үзэхэб гэжэ найдуулаа ха.

Тийгэжэ Шаргалжан нютагай буряад Балгын Тундуп, Сонам нэрэтэй түбэд ламанар бэе бөөдээ үнэн байха тухай шаһаа тангаригаа үгэлсэһэн юм гэнэ. Балгын хүбүүн Тундуп ламхай нютагаа нюусаар бусажа гэжэ ябатараа, харуулаһанда баригданшоо ха.

Турхашын үедэ номуудайнгаал түлөө баригдабаб гэжэ һанаһаниинь, һүүлдэ мэдэхэдэнь, эндэнь ондоо шалтагаан байгаа ха. Үнэн дээрээ Орос оронһоо бээ нюужа, нюусаар ерээд, олон жэлэй туршада түбэдтээд ябаһан хүн гэжэ мэдэгдээд байһандаа, һанаагаа амарһан байгааб гэжэ һүүлдэ, хожомой сагта, нютагаа ерээд байхадаа, Тундуп Балгын гэдэг зондо хоорэдэг һэн гэхэ.

Тэрэ үе сагта Түбэд орондо дасанай номһоо байха, үнэн бээ нюужа байһан хүн толгойн саазада хүртэдэг саг байгаа гэнэ. Ямар нэгэн арга мурэй хүсоор

харуулаһадай гарһаа мултарха тухайгаа Тундуп ламхай бодоо гэнэ. Тундуп ламхай олоһон эрдэмэйнгээ хүсоор, хурса хэлэнэй, сэсэн мэргэн ухаанай, түргэн хурдан бодолой ашаар энэ гэм аюулһаа амиды мэндэ гаралсаһан байгаа.

XIX зуун жэлэй хахадһаа эхилээд, XX зуун жэлэй эхин багаар Түбэд ороной ехэл бэрхэтэй политическэ ажабайдалда ороһон тухай бидэ мэднэ ёһотойбди. Юун болодог байгааб гэхэдэ, Англи, Хитад гүрэнүүд хадаа Түбэдэй газарта дуратай, ооһэднгоо мэдэлдэ оруулха гэхэн һанаа бодолтой байһан үе саг байгаа.

Тэрэ сагта Түбэдтэ ажаһуужа, ажаллажа, гүрэн түрээс ударидажа ябаһан үндэр Гэгээн түрэлтэ XIII Далай лама багша ехэ бэрхэтэй байдалда ороод байхадаа, магад, Орос гүрэн манай талада боложо, туһалжа болохо гээд бододог байгаа. Орос гүрэнэй эрхэтэн болохо Тундуп Балгын гэдэг эндэ баригдаад байһа гэжэ XIII Далай лама багшада дуулгаһан байгаа гэхэ.

Гэгээн түрэлтэ XIII Далай лама багшын аша туһаар нютагаймнай эрдэмтэ Тундуп ламхай ямаршыё ядаралгүй нютагаа бусаһан гэжэ Шаргалжан нютагай зон үнэн зүрхэнһөө этигэдэг байна.

Олон ута удаан жэлэй үнгэрһэнэй хойно 1908 ондо Балгын Тундуп дооромбо нютагаа бусажа ерэнһэн ха.

Буддын шажанай тон дээдэ санаартанда олгогдодог эрдэмэй нэрэ зэргэ гээһнэ һаарамба, хоёрдохи һуурида - дооромбо. Эрдэмэй эдэ нэрэ зэргэ Түбэд орондо һуража гараһан ламхайнарта олгогдодог байһан.

Тундуп дооромбо ламхайнгаа нютагаа морилходонь, зон амаргүй ехээр баярлаһан, хурал мүргэл болоһон, наада зугаа, найр гэдэг хэдэн үдэрэй туршада үнгэрһэн байгаа.

Тэбхэр нэгэ жэлэй үнгэрөөд байхада, үнэн сэхэ Сонам нүхэрынё хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ үнөөхи номуудаа арга мурьёнё оложо, Монголой Үргөө хото ябуулаһан байгаа.

Шаргалжан нютагаархид мүнгэ, алта суглуулаа. Хамта дээрээ нэгэ мянган түхэригэй шудхамал алтан, долоон мянган түхэриг сагаан мүнгэн сугларһан байгаа. Сугларһан мүнгэн зоори

номой сэн дилэхэгүй байһан гэхэ. Тийгээд дугууһы 1910 ондо номойнгоо тоосоо хүсэд бүрин хүсооһэн юм байна.

Тийгээд Тундуп дооромбо олон нүхэдтэй, хорин һайн мори тэргэнүүдые бэлдэжэ, "Ганжуураа" залаһагаа 1909 оной зун Үргөө хото зорижо ошоһон ха.

Үшөө урда тэнь Түбэдтэ байхадаа хэлсэһэнэй ёһоор, Сонам нүхэрынё номуудайнгаа хуудануудыё нэдэн барингүй, жаншалангүйгоор элыгэһэн байгаа. Дамжуулха ябадалда номой жанша, модон хабтаһан һаалта, харуулаһадта мэдэгдэжэ болохоһонь айгаа ёһотой гэжэ һанамаар.

Номуудай хуудануудыё эндэ-тэндэ, бага ехэ бүлэг болгожо ябуулаһан болоно. Үргөө хотоһоо хорин мори тэргэнүүдтээ 108 боти "Ганжуураа" ашаад, амгалан тэнюун түрэл нютаг Шаргалжандаа бусажа ерэнһэн байгаа.

Шаргалжан нютагай бүхы һууринай айл хабтаһа уран бэрхээр бүтээжэ, "Ганжуураа" бүрин бүтэн болгожо, балган-дугандаа залаһан байгаа. Нээрээшыё, айл бүхэн байһан шадалайнгаа зэргээр жаншын бид худалдажа абанан байгаа бололотой. Юундэб гэхэдэ, жаншанууд эдэд үнгийн будоор оёгдоһон, үнэтэй, сэнтэй торгоншыё, үнэ сэнгээр хүнгэхэн даалимбашыё бии.

"Ганжуураа" залажа, байраданы табига, арбан табан хоногтой туршада Шаргалжан нютагтаа һая наашадаа үзэгдоогүй хурал, уншалга, мүргэл, найр наадан зунай һайхан сагта болоо һэн гэлсэхэ байна.

Удаадахи жэлүүдтэнь Тундуп дооромбо дасан-дугандаа һуужа, хуралаа хуража, амитан зонинё аргалдаг байгаа. Үгытэй, ядуу зонинё түлбэриггүйгоор, баян шадалтай зонһоо түлбэри абадаг байгаа. Үргэлэй, эмэй мүнгэн зооринһоо Тундуп дооромбо үгытэй зондо тараадаг һэн ха.

Олон зоной, илангаа муу, ядуу, үгытэй зоной ажабайдалыё һайн болгохо гэжэ ехэл оролдолог гаргадаг байгаа гэжэ ойлгохоор. Нэгэ жэһнээ эндэ дурдаг. Үндэр һаһатай Даблаев Гомбожаб баабай оорынгоо үндэр һаһанайнгаа намтарһаа иимэ нэгэ һонин ушар тухай

тусгаар тогтожо хэлээ

"Би залуухан ябаа. Нэгэтэ Тундуп дооромбо абатаймни дууджа асаруу иигэжэ хэлээ һэн: "Хүр һургуулида һурба Петербург ябуулха хэр мэдээгүй хүн ябаа. Гуламта болохо Петербург хотын университеттэ Би энэ хэрэгтэ али болоо туһалхаб". Абаһни зүбнэ яахаб. Би Тундуп дооромбо аша туһаар тэрэ үедэ юу мэдээгүй хүн ябаа. Петербург ошоһон хүн."

Талаан багашаг байһа һэн гү, али гүмэр залуу һэн гүб, бу мэдээ. Уиверо ороогүйб. Харин ламхайнартай ушараад, медицина үзэжэ эхилээд хүн аад лэ, нюусаар тэрэ тэрлэжэ, аютагаа буса Мүноо һанахадаа, уймар тэрэ үедэ ябаһан байһа.

Энэ мэтээр Тундуп дооромбо нютагайнгаа зондо һанаагаа зободог, ажил табигадаг хүн байгаа. Үнэ сөөбэр сагаан сэдхэлтэй дооромбо арад зондо харалсадаг, ямар арга зонон нангин сээр, харгыда гаргаха тухай хүн байгаа байна. Тэдэрдэ байдлаар, сагай эрхээр һайн һайхан, сагаан хүн байг, ганса хүндэ даагдахагүй хэрэг байһа ааб даа.

Тундуп дооромбо Шаргалжан нютагтаа тагаалаа болоһон Тундуп дооромбо аяа ажабадал, буянгай үйлэ энэ нютагтаа хэдэ домог түүхэ шэнгээр эсэгэнэр үхибүдтэ гуншанартаа дамжуулаһа гоё һайхан ёһо заншалтай.

Шаргалжан нютаг сагта хадагалдаг "Ганжуурыё" ехэ хонь Нартаан барай (хонь гэлсэхыё би дуулаһан байһа).

Шаргалжан нютагтаа хадагаалагдажа байһан тоото зоной алтан мүнгэн залагдаһан эрдэни зондо үнэ сэнгэй "Ганжуур" харанан, үзэһэн, мүргэл мүнөө би баяртай ябаһа.

Д. ДАРИЖАЙ педагогический кандидат

Улаан-Үдүн национальна библиотекин коллективтэ 130 хүн тоологдоно. Тус библиотекин техническэ, хүдоо ажахын литературын таһагта табан мэргэжэлтэд хүдэлнэ.

Таһагыё даагша Елена Еремеевна Улаханова ажалаа һайнаар ябуулна. Тэрэ 1987 ондо Зүүн Сибириин гүрэнэй соёлой институтдай библиотекин факультет амжалтатайгаар дүүргэһэн намтартай.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Е. Е. Улаханова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХАЙШАА ОРОШОО

Россин һунгуулийн түбэй комиссийн һүүлэй һунгаһадай тоо хоёр миллион гаранаар үсөөн болоһон юм. Тийхэдээ Россин гурбан нютаг депутатуудайнгаа хахасажа болохо байна. Мүн депутатуудай гурбанайнгаа тад ондоо зоноор һунгагдажа болохо юм хаш.

Тиймэһээ һунгаһадыё тоололгодо болон һунгуулийн он тэдэнэрыё хубаариагын иимэ ехээр хубилһаниинь ондо түрүүлнэ. 1993 оной апрель соо һунгаха эрхэтэй 107.994.677 соо 106.810.727 хүн бии гээд бүридхэгдэжэ байһан аба. 105.444.441 һунгаһа үлэбэ гээд тоологдоно.

Тэрэ зуура, Госкомстадай мэдээнүүдээр Росси соо ажаһуу тоо 300 мянган хүноор лэ 1993 оной январин 1-нэй басауулахада, 1995 оной январин 1-дэ үсөөрһэн байна бшуу. 16-18 жэлэй саана үхибүүд үсөөнөөр түрэдэг байгаа гэхэ буруу байха. 70-аад онуудай тэн багаар энэ талаар эгзэл байгаа.

Үшөө нэгэ юумэн тухай дурдахада, Гүрэнэй Дүүмын Дундун һунгаһад одоол садатараа энсэхэ. Юуб гэхэдэ, Красноярск Норильск хүрэтэр Сибириин агууехэ мурэн Енисейе эрхэтэй болгодоһон һунгуулийн 46-дахи округ үнөөхи хил заандаа үнөө бшуу...

"Аргументы и факты" һонинһоо

Соёлой Һонин

Һаяхан
Россин Уран
зохёолшодой
правлениин
секретаридай

УРАН ЗОХЁОЛШОДОЙ ЗҮРГЭ ОЛОШОРБО

Зүблөөн дээрэ Буряад ороной хоёр бэлигтэн Россин Уран зохёолшодой холбооной гэшүүдтэ абтаба. Тэдэмнай хэд бэ гээд, хоюулаа бэлигтэй уран зохёолшод, драматургнууд Михаил Батоин, Геннадий

Башкуев гэгшэд болоно. Республикымнай уншагшадта М. Батоинай бэшэһэн "Мүшэдэй тохёолгон", "Хангайн гуранай харайса", Г. Башкуевай "Пронцай, мой Боливар" гэгшэн номууд үнинэй мэдээжэ болонхой. Мүн

тэдэнэй бэшэһэн зүжэгүүд Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта байд гээд лэ табигдадаг. Жэшээнь, театрта дуратайшуудда Михаил Батоинай "Үнгэтэ юртэмсэ",

нэрэтэй хүүхэдэй театрта табигдахай. Эдэуран зохёолшодыг гэшүүн болоһоорнь амаршалгад саананхи зохёохы ажалдань ага талаан үрээ!

Тнигэжэ мүнөө үедэ Буряад ороной уран зохёолшодой холбоондо 65 гэшүүн тоологдодог болобо. Манай республикын Уран зохёолшодой холбоон хадаа Сибирь болон Улас - Дурна зүгтэхэ эгээл эхэ эмхи болоно.
А. СОДНОМОВ.

ЦИРКДЭ УРИНАБДИ

"Чудо лилипуты против гималайского медведя Ворчула и гигантского удава Као" гэжэ нэрлэгдэһэн программатай циркын артистнар Улаан-Үдэ айлшалхань. Августын 15-да "Дружба" кинотеатр соо болохо циркын нааданда һонин үйлэ хэрэгүүд, хүүхюун зугаатай үзэгдэлүүд харагшадые хүлээнэ. Гуттаперчевэ басаганай ролиие Анетта Манчини гүйсэдхэхэ. Гал залгидаг хүнэй рольдо Влад Патиевски наадаха. Хаанай пудель нохойнуудые һургаһан. Уласхоорондын һорилгын Дээдэ һургуули дүүргэһэн Жаннега Растишьяк хүмүүжэмэлнүүдтэ ээ танилсуулха. Катюшка тэргэ дээрэ ябадаг, мүн олон юумэ дээшэнь шэдэхэ арга шадабаритай жонглёрнууд бэлигтэ гэршэлхэ байна.

Хүүхюун шогтой, хүнүүдые энэлэгдэг Дик ба Пик гэжэ нэрэмжэтэ хүүхүүд хүүхүүдые хуурагшадтай хамтаар нааданһаа гадна, хүүхүүд хүүхүүдтэ һургагдаһан амитадай хажууда фото-зурагаа абхуулаха аргатай. Тнихэдэ эндэ лотерейн наадан үнгэргэгдэхэ. "Дружба" кинотеатрта харуулагдаха уласхоорондын циркын программада лилипутууд хабаадаха юм. Августын 15-да 10, 15, 17, 19 сагта энэ циркын программа харуулагдаха гэжэ мэдээсэнбди.
Хүүгэдэй билет 6 мянгата, ехэшүүлэй билет 8 мянгата юм.
Цирк тухай асуудалай гарабал, 3-31-06 гэгшэн телефоноор хандаха аргатай.
Б. ДОРЖИЕВА.

ШЭНЭЭР ЗОХЁОГДО ҺОН УЛЬГЭР

Манай газетын штатнабэнэ корреспондент Цырен-Дондок Бадмаевич Чимитов амаралтада гараһанһаа хойшо арбаад жэлэй туршада Хэжэнгынгэ аймагай Заганагай шотагай түүхэ тухай, тэндэ ажалладаг, ажаһуудаг ажалай түрүүшүүл тухай тон һонин зураглалнуудые, түүхэ домогуудые байд гээд лэ толилууддаг бэлэй.
Мүн Ц. Д. Чимитов арадайнгаа аман зохёолоор ехэтэ һонирхдог һэн. Тэрэнэй суглуулһан урданай дуунууд, түүхэ домогууд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд "Толи" хууданһанаймнай шарайе толоруулдаг байгаа.
Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада тэрэ оороо бага наһандаа дуулаһан олон тоото ульгэрнүүдые толгой соогоо һэргээжэ, шэнээр найруулан бэшэһэн байна. Тэдэнэйн нэгэн, "Шарбии мэргэн" гэжэ нэрэтэй

ульгэрэйн ном авторэйн наһа бараһанай һүүлээр Хэжэнгын типографида хэблэгдэн гараба. Энэ ном уншагшадта һайшаагдаха бээ гэжэ найданабди.
Россин Журналистнуудай холбооной гэшүүн, дайнай болон ажалай ветеран Цырен-Дондок Бадмаевич Чимитовэй наһа бараһаар тэбхэр тэгэ жэл үнгэршэбэ. Тээд тэрэнэй бэшэһэн ульгэр домогууд үшөөшье ном болгон хэблэгдэжэ, уншагшадтаа хүржэ ерэхэ бээ гэжэ найдая.
Д. БАЛЬЖИНИМЛЕВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ц. Д. Чимитов; шэнэ номойнь гадар тала.
С. БАЛДУЕВАЙ фото-зурагууд.

ХЭДЫХЭН МҮРНҮҮДЭЭР...

Һаяхан "Французское рондо" гэжэ нэрлэгдэһэн программатай бүлэг Улаан-Үдэдэ ерэхэ, уран бэлигтэ харуулба. Париж-Москва гэгшэн маршрутдаар гастрольдо энэ бүлэг ябажа, француз аялга хүжээмтэй шагнагшадые танилсуулһан байна.

Зунай хаһа боложо, театрнуудта заһабарилгын хүдэлмэри эхилэнхэй. "Ульгэр" гэгшэн Эдиршүүлэй болон хүүгэдэй театрта, /директорэй уялга дүүргэһэн Светлана Бунсева/ мүн оперо болон балеттэй театрта /директор Ким Базарсадаев/ заһабарилгын ажал яһала ябуулагдажа байна.

Һуралсалай хаһа дүтэлжэ, туха сүлөөгүй саг һургуулинуудта эхилхэнь. Улаан-Үдын 32-дохи һургуули эстетическэ шэглэлтэй

һургуули гэжэ олондо мэдээжэ. Харин 49-дэхи һургуулида 1-дэхи класста орохо үхибүүдэй һураха эстетическэ шэглэлтэй класс, мүн бизнес-класс нээгдэхэнь. Августын 15-да эстетическэ класста орохо үхибүүдые шалгаха юм.

Анхан "Тэнгэри" студийн мэдээжэ дууһан байһан Намгар Ахасаранова Буряад орон соогоо мэдээжэ болонхой. Һаяхан тэрэ шэнэ дуунуудые бэшэжэ, "Баян талын аялгаар" /радиоһоор/ дуунуудта ханхинуулаа һэн. Мүнөө Намгар Ахасаранова Казахстанда болохо дууһандай уласхоорондын конкурсо хабаадаха юм.

МАНАЙ КОРР.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

<p>Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНЦОГОЙ Ц. Ц., ЖПЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), НИИМАЕВ П. П. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИИТАЕВ В. П. (хэблэгтэй директор), РИПЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), САМБЯТОВА Т.В.</p>	<p>Манай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландаринвиллин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэгтэй 2 хуудан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлтэ 4327. Хэблэгдэ тушаагдаһан саг 17.00.</p>	<p>Буряад Республикын республикын типографида газетэ хэблэгдэ. Директорэйн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрдэһэн абтанхай. Заказ №147.</p>
---	---	---	--

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарин - 2-50-52, секретаридай - 2-60-91, литын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмтэй болон һургуулинуудай (даагшань), 2-57-63, олонингын хүдэлмэрин ба мэдээлэлтэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-77; корреспондентүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61, Баргажанда - 91-6-40.
"Бурятия" хэблэгтэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.